

Fornyings- og administrasjonsdepartementet
postmottak@fad.dep.no

Deres ref
13/142

Dato
22.04.2013

Digitutvalget (NOU 2013:2) - Hørings svar fra Wikimedia Norge

Wikimedia Norge er en ideell forening som arbeider for å gjøre kunnskap fri og tilgjengelig for alle mennesker. Wikimedia Norge er en landsomfattende, uavhengig organisasjon stiftet for å understøtte og profilere Wikimedia Foundations prosjekt på bokmål, nynorsk og samisk. Vi er det norske "chapter" av stiftelsen [Wikimedia Foundation](#). Wikimedia's prosjekter inkluderer blant annet Wikipedia, Wikidata og Wikimedia Commons. Wikipedia er blant Norges og verdens sju mest besøkte nettsteder. Søk i søkemotorer vil i veldig mange tilfeller gi en artikkel på Wikipedia som første treff, og Wikipedia er en av de viktigste kildene til kunnskap og folkeopplysning på nett og har globalt 30 millioner artikler og 130 000 aktive bidragsyttere på 270 språk. Våre prosjekter er reklamefrie og finansieres med donasjoner.

Digitutvalget ser ut til å tolke verdiskaping som først og fremst å være produsenters mulighet for å tjene penger på digitalt innhold. Om kultur som tidligere har kostet penger blir kostnadsfritt eller tilgjengelig uten marginalkostnad, er det like mye verdiskaping som om det skapes et nytt digitale produkt som selges for en sum. Wikimedia's prosjekter baserer seg på å gjøre kunnskap og medieinnhold som tidligere kostet penger gratis. For noen tiår kostet et leksikon i papir gjerne en månedslønn, i dag er et langt bedre produkt tilgjengelig på nett kostnadsfritt for alle. Dette er verdiskaping for alle som nyter godt av denne kunnskapen, men vil ikke bli målt som verdiskaping i økonomisk forstand.

For at dugnadsprosjekter på nett skal kunne være fritt og gratis tilgjengelig for alle, må innholdet ikke være beheftet med opphavsrettslige begrensninger som utløser lisensbetaling eller krever tillatelse fra rettighetshaver for viderebruk. Lisensbegrensninger vil føre til en «kulturell bompengering» hvor transaksjonskostnadene blokkerer for videre deling og fører til administrasjon i hvert ledd av delingen. Norsk opphavsrett har lagt til rette for ordninger med at vederlagsorganisasjoner innsamler betaling ved fremstilling av eksemplarer av åndsverk. Dette vil de fleste mene er et velfungerende system for rettighetsklarering tilpasset profesjonelle bedrifter (mediehus, forlag m.m.). For ikke-kommersielle dugnadsprosjekter som Wikipedia derimot, fører det til at kultur er utilgjengelig for de fleste bruksområder i 70 år etter rettighetshavers død. For eksempel vil illustrasjon av artikler om [Edvard Munch](#) eller [Gustav Vigeland](#) hittil ikke kunne vært illustrert med kunstverker på grunn av vernetid.

Følgende tiltak - innen mandatet til Digitutvalget – mener vi vil kunne utløse økt verdiskaping i nettdugnadsprosjekter:

Rebalansering av opphavsrett. (kapittel 4,5)

De fleste endringer i opphavsretten siste tiår har gjort opphavsretten mer restriktiv og forskjøvet fram i tid allmenningrettigheter til innhold. Det er et vanlig syn blant bidragsyterne på Wikimedia-prosjektene at vernetiden burde kortes inn. Dette kan skje ved at Norge ved reforhandlinger i internasjonale konvensjoner og revideringer av åndsverksloven arbeider for kortere vernetid. Der det er rom for det, burde det vært flere unntak fra restriktiv opphavsrett slik at ikke-kommersielle prosjekter kan benytte innhold uten å begå lovbrudd. Vi er klar over at vernetid er regulert av internasjonale avtaler som vanskeliggjør lovendringer. Men ettersom det er problematisk å begrunne en vernetid som strekker seg to generasjoner etter opphavsmanns død, burde en arbeide for reduksjon fordi dagens vernetid hindrer tilgang til kultur i større grad enn det gir incentiver til å skape kultur.

Det offentlige bør oppmuntre til fribrukslisenser

Det kan legges til rette for økt verdiskaping hvis offentlig støttet kultur i større grad lisenseres med fribrukslisens (som [Creative Commons](#)). Det er et paradoks at bokprosjekter, forskningsprosjekter og musikkinnspillinger kan få en svært stor andel av inntektene sine over skatteseddelen, men uten av de som har finansiert disse kan få kostnadsfri tilgang for befolkningen som har finansiert dette. Dette hemmer gjenbruk i skole- og nettdugndsprosjekter som Wikipedia.

Når det offentlige støtter skaping av kulturelt innhold, bør det vurderes om vilkår for støtte er at sluttproduktet skal tilbys med fribrukslisens (som [CC-BY-SA](#)). Subsidiært bør det oppmuntres til fribrukslisenser ved at det i utlysning av kultur- og forskningsmidler gis preferanser til søkere som ønsker å gjøre sluttproduktet tilgjengelig for allmennheten med fribrukslisens. I forskningssektoren er dette kjent som "[Open access](#)", men det bør vurderes hvilken verdiskaping prinsippet kan utløse om det inngår i kulturpolitikken også. Digitutvalget hevder at forenkling av rettighetsklarering for å bidra til mer verdiskaping. Men den beste forenklingen er om behovet for rettighetsklarering bortfaller, ved at verket stilles tilgjengelig for fri bruk. Det siste tiår har det internasjonale lisensregimet Creative Commons blitt tilpasset en rekke språk. I mange tilfeller er eksemplarsalg en helt marginal inntektskilde, og det meste av finansieringen kommer med offentlig støtte. Dette fører til at et offentlig finansiert bokprosjekt, forskningsprosjekt eller lignende bare når ut til det lille publikumet som blir kjøpere. Sluttresultatet blir da ukjent, og lite tilgjengelig fordi en ikke vil finne det ved nettsøk. Ved utlysning av forsknings- og kulturmidler burde det vurderes å oppmuntre til lisensering under fribrukslisenser slik at nettdugndsprosjekter kan spre og dele med én lisens.

Bedre deling av offentlige data (kapittel 7.4)

Utvalget ønsker frislipp av kartdata fra Statens kartverk. Dette er ofte diskutert i Wikipedia-nettsamfunnet, og det er sterkt ønske om fri tilgang til skattefinansierte geodata. Frislipp vil kunne gjøre geografisk informasjon på Wikipedia og en rekke andre nettjenester mye bedre. For Wikimedias prosjekter har lisensering av kartdata eller deltakelse i Norge digitalt-samarbeidet aldri vært en reell mulighet, siden vi har som vilkår at vårt innhold fritt skal kunne viderebrukes av andre, noe kartlisensregimet hittil ikke har gitt mulighet for.

Offentlige data, data.norge.no og virkemidler for deling

Digitutvalget roser kravene innført i 2011 til at offentlige virksomheter skal dele data og etableringen av data.norge.no. Bedre tilgang til offentlige data er av stor betydning for verdiskaping i nettdugndsprosjekter. Vi trenger pålitelige kilder og datasett som formidle og lenke til, Dette er et positivt tiltak. Hva som hittil er delt nokså tilfeldig. Men det er få kommuner, fylker og etater som etterlever kravene om deling, fordi de er usikre på hva offentlige data egentlig er. De offentlige (eller offentlig eide) organisasjonene de største og mest samfunnsnyttige datasett er ofte vanskelig tilgjengelig. For eksempel lagde Statistisk Sentralbyrå nye nettsider til over hundre millioner kroner uten at tilgang til datasett ble gjort enklere for dataprogrammer (teknisk omtalt som bedre API-tilgang). [Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste](#) har store datasett som kun er tilgjengelig for forskere gjennom søknad, men som kunne vært til stor nytte om de kunne vært formidlet og gjenbrukt i nettdugndsprosjekter. Dersom en offentlig organisasjon ikke deler data som kunne utløst verdiskaping, mangler det en måte å kunne klage på denne "gjerrigheten". Det burde opprettes en ordning hvor en kunne påklage til Fornyingsdepartementet eller DIFI dersom samfunnsnyttige datasett ble holdt tilbake, slik at de kunne tatt saken videre. Utviklere og skribenter i nettdugndsprosjekter har sjelden tid eller kompetanse til å en sak om offentlige data videre.

Innsyn gjennom offentleglova er ofte eneste måte å få tilgang til offentlige data på. I følge [offl. §9](#) kan alle "krevje innsyn i ei samanstilling av opplysningar som er elektronisk lagra i databasane til organet dersom samanstillinga kan gjerast med enkle framgangsmåtar". Klausulen om *enkle framgangsmåtar* kan medføre at dataeier i realiteten får en vetorett mot deling, fordi en kan skylde på egen manglende tekniske kompetanse. FAD bør presisere denne hva som menes med denne bestemmelsen for å unngå at det brukes for å vanskeliggjøre deling.

På vegne av styret i Wikimedia Norge,
Harald Groven
Wikimedia Norge